

CLAUS ØGENDAHL: Dansk journalistliv 1920-70, Odense Universitetsforlag 1995, 272 s., ill.

Ideen er oplagt. Efter initiativ fra Dansk Pressemuseum er i alt 35 journalister med fødselsår 1900-1937 blevet interviewet, og ikke uventet er resultatet blevet underholdende læsning – også til lænestolen.

De mange interviews er klippet i passende stykker, som derefter er ordnet tematisk. Bogens første del handler om journalistens baggrund – der var tale om en bred rekruttering, socialt set. Dernæst følger en afdeling om journalistelevens ofte pauvre vilkår i mesterlærens tid. Tredie del handler om stofindsamlingen, om alt lige fra begravelsesreferater til vandrehistorier af eget fabrikat. I den store fjerde del får man skildringer af arbejdet på redaktionen, de fysiske rammer, arbejdsdelingen mellem redaktør, redaktionssekretær, journalist og datidens store skare af meddelere, samt naturligvis afsnit om kvinder som journalister, bijobs, uddannelse m.v. Femte del handler om relationerne til det omgivende samfund, politiske partier og det lidt ømtålelige spørgsmål om, hvad der i den enkelte avis måtte og især *ikke* måtte skrives under det gamle firebladsystem. Den afsluttende sjette del bringer afsnit om løn, arbejdstid, lidt om konflikter – fagforeningsmæssigt var journalisterne ikke særligt aktive – og sluttelig om familieliv, eller rettere manglen på et normalt sådant.

Hvert enkelt underafsnit er forsynet med en manchete med nyttige historiske oplysninger af mere generel karakter samt nogle refererende bemærkninger om, hvad og af hvem man skal læse i det følgende. Dette sidste kunne man godt have sparet læseren for. Overdreven forudannoncering kendes kun alt for godt fra dagspressen, radio og TV, men den hører slet ikke hjemme i en bog, hvor en sådan pegebånd er ganske overflødig. En liste på sidste side giver i øvrigt data for samtlige 35 interviewede, og bogen er forsynet med både person- og avisregister.

Naturligvis er billedet kronologisk set noget flimrende, når det afsnit for afsnit handler om personer og begivenheder indenfor et halvt århundrede, men går man det nøjere efter, kan man altid sikkert se, hvor man er henne i tid og sted – det er således en udmærket kildesamling, som kan være til nytte i mange sammenhænge. I den forbindelse kan man gøre sig sine overvejelser over pålideligheden, når det som her er journalisterne selv, der har haft mulighed for at »vinkle« deres helt egen historie. Et gæt vil være, at de første oplevelser som ung elev har stået sikrest i erindringen og tillige er kommet bedst frem, sådan plejer det vist at være. I den modsatte ende af skalaen finder man med garanti de presseetisk mere ømme forhold, hvorom udtalelserne i alt fald er meget varierede. Umuligt er det heller ikke, at man bliver bundet de rene røverhistorier på ærmet, al den stund der i teksten et par steder er ganske forbløffende indrømmelser af, at sådanne skam kunne komme i avisen – også i denne periode.

Iøjnefaldende er det i øvrigt, at journalister, som i deres virke i den grad stod i forbindelse med både nær og fjern, alligevel i disse interviews stort set udelukkende holder sig til deres egen snævre verden. De havde ak så ringe løn, de knoklede dengang dagen lang og natten med, redaktørerne var mere eller mindre kraftoriginaler, men alligevel var det en dejlig tid, da man var tyve år og kunne det hele etc. etc. Det går på samme standardmelodunte, som når en hvilken som helst anden samfundsgruppe tager sin fortid op til behandling sådan ganske isoleret. Hvis man troede, at journalister var anderledes reflek-

terende, må man tro om igen. Men det *kan* jo hænge sammen med, hvad de 35 journalister blev spurgt om.

Anders Monrad Møller

STEEN BILLE LARSEN og MOGENS WEITEMEYER: Læs og giv videre. Illegale flyveblade fra Besættelsen 1940-1945, Museum Tusulanums Forlag 1995, 211 sider, ill., 250 kr.

På grundlag af Det kongelige Biblioteks store samling af illegale blade, tryksager og bøger har en tidligere og en nuværende medarbejder ved Biblioteket kommenteret og udgivet en samling af besættelsestidens vigtigste illegale flyveblade. I modsætning til de illegale bøger, der primært tjente til at skaffe finansiering til det illegale bladarbejde og bladene, der også tjente til en mere langsigtet placering af de organisationer og partier, der stod bag dem, så stod de illegale flyveblade væsentligst for situationsbestemt oplysning eller påvirkning. De udsendtes ofte i tilspidsede situationer under tyske indgreb, strejker eller demonstrationer. Flyvebladenes tekst afspejler derfor besættelsestidens kriser og dens virkemidler og en samling, der som her sker med fotografiske optryk, har sin styrke i den autenticitet og det udviklingsperspektiv, der formidles til læseren.

Samlingen dækker hele besættelsestiden, og udviklingen afspejles klart fra de første primitive trykformer til et mere professionelt bogtryk i de senere flyveblade, på samme måde som de første simple opråb og fordømmelser afløses af en bredere forklaring og redegørelse, som i fx Frihedsrådets opråb til befolkningen.

Hvert flyveblad præsenteres på venstresiden af et opslag i en kort og forklarende tekst, der ikke forudsætter særlig baggrundsviden. En indledning og en fremstilling af vigtige begivenheder af betydning for den illegale presse mm. ordnet år for år er holdt i en forståelsesramme, der ligger tæt på den illegale presses. De danske regerings politik over for besættelsesmagten karakteriseres som »eftergivenhed«. Frit Danmark beskrives som tværpolitisk byggende på kommunister og konservative, hvad der ikke holder over for aktuel viden, der klart betoner DKP-dominansen i Frit Danmark, senest fastslået i Nathaniel Hongs analyse af den illegale presse 1940-43.

En af udgiverne er tidligere medlem af sabotageorganisationen »Holger Danske« og teksten kan klart placeres indenfor en tradition, der passer hertil. Eftersom formålet med udgivelsen først og fremmest er at formidle den stemning og det virkelighedsbillede, som de illegale flyveblade opstod i, er tekstens tendens forståelig og naturlig. Samlingen vil primært have sin værdi til brug i fx. undervisningssammenhæng. Med henblik på en bredere kildeudgave ville det være nødvendigt med et større udvalg af Det kongelige Biblioteks samling og flere oplysninger om de enkelte flyveblades proveniens for så vidt den foreligger, fx. hvornår de er indgået til biblioteket, om de var med på den store modstandsbevægelsesudstilling »Det kæmpende Danmark« i 1945, som biblioteket deltog i – hvortil de enkelte bladgrupper, der var repræsenteret, udfyldte skemaer med en række grundoplysninger. En sådan udgivelse ville være oplagt til en CD-Rom.

Palle Roslyng-Jensen